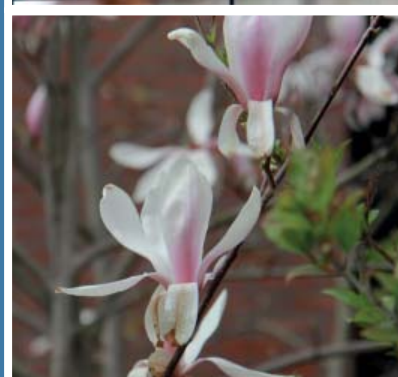

PSYCHO-ORGANISCHE STOORNISSEN DOOR ALCOHOL

INFOBROCHURE VOOR FAMILIE EN VRIENDEN

INLEIDING

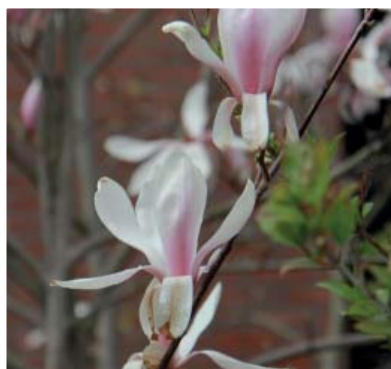
Binnen ons ziekenhuis vormt de samenwerking met familie en andere belangrijke betrokkenen een essentieel onderdeel van elk behandeltraject.

Als een familielid of een vriend(in)¹ opgenomen wordt in een psychiatrisch ziekenhuis, is dit vaak een zeer ingrijpende ervaring. Immers, wanneer één lid van een familie worstelt met psychische problemen raakt dit de hele omgeving.

Dit gaat met heel wat vragen gepaard. Hebben we al niet genoeg meegemaakt? Waarom doet hij nu zo? Hoe gaan we hier het best mee om? Hoe moet het nu verder?

Met deze brochure hopen we een antwoord te kunnen geven op deze vragen.

We merken dat familie en vrienden een heel belangrijke rol spelen in het herstelproces. We willen je dan ook bedanken dat je de tijd neemt om deze brochure te lezen en zo meer begrip te krijgen voor het gedrag van je familielid of vriend.

¹ In de loop van de brochure zullen we het hebben over “familielid of vriend”, maar daarmee bedoelen we uiteraard zowel mannen als vrouwen.

PSYCHO-ORGANISCHE STOORNISSEN DOOR ALCOHOL

Als iemand lijdt aan een psycho-organische stoornis, betekent dit dat er psychische problemen zijn door een afwijking in de werking van een orgaan, in dit geval de hersenen. Alcohol is een giftige stof en in grote hoeveelheden verstoort het de hersenwerking. Het langdurig misbruiken van alcohol beschadigt de hersenen, soms met blijvende gevolgen. Een dergelijke hersenbeschadiging kan zich uiten op verschillende vlakken: geheugenproblemen, problemen met planning en organisatie, de persoonlijkheid die verandert, problemen met de motoriek, ...

SYNDROOM VAN KORSAKOV

4

Bij een deel van de mensen die lijden aan psycho-organische stoornissen door alcohol is er sprake van het **syndroom van Korsakov**. Dat is een onomkeerbare aandoening van de hersenen, die gekenmerkt wordt door geheugenstoornissen en executieve stoornissen (= stoornissen in het plannen en organiseren van gedrag). Hoewel dit syndroom bijna uitsluitend voorkomt bij personen die chronisch alcohol misbruiken, is de beslissende factor bij het ontstaan niet de alcohol op zich, maar een ernstig gebrek aan thiamine (**vitamine B1**).

PROGNOSE

Psycho-organische stoornissen door alcohol, waaronder ook het syndroom van Korsakov, verschillen van dementie. Het geheugen gaat immers niet verder achteruit. Zolang men niet drinkt, blijft alles **stabiel** en is er dikwijls verbetering mogelijk!

SYMPTOMEN

Mensen met psycho-organische stoornissen door alcohol kunnen moeilijk nieuwe dingen onthouden (bijvoorbeeld afspraken, namen, wat er al gezegd is, ...). Door deze geheugenproblemen weten ze vaak niet welke dag we zijn, of lopen ze verloren in een omgeving die ze niet goed kennen. Gebeurtenissen van vroeger weten ze vaak wel nog.

Nieuwe gewoontes kunnen aangeleerd worden door ze heel vaak te herhalen. We noemen dit **inslijpen**.

Eerlijke leugenaars

Mensen met psycho-organische stoornissen vertellen vaak verhalen die niet helemaal kloppen. Dit noemen we **confabulaties** en dit komt vooral voor bij mensen die lijden aan het syndroom van Korsakov. Het is belangrijk om te weten dat ze dit niet expres doen! Het gaat niet om 'liegen'. Ze vullen de gaten in hun geheugen op met onjuiste informatie, zonder dat ze zich hiervan bewust zijn. Daarom noemen we deze mensen ook wel eens 'eerlijke leugenaars'.

Weinig zelfinzicht

Mensen met psycho-organische stoornissen door alcohol zien niet altijd in dat ze problemen hebben. Ze hebben het gevoel dat alles goed loopt. Als iets fout loopt, wordt de schuld gelegd bij anderen of de omstandigheden. Voor de omgeving is dat vaak lastig.

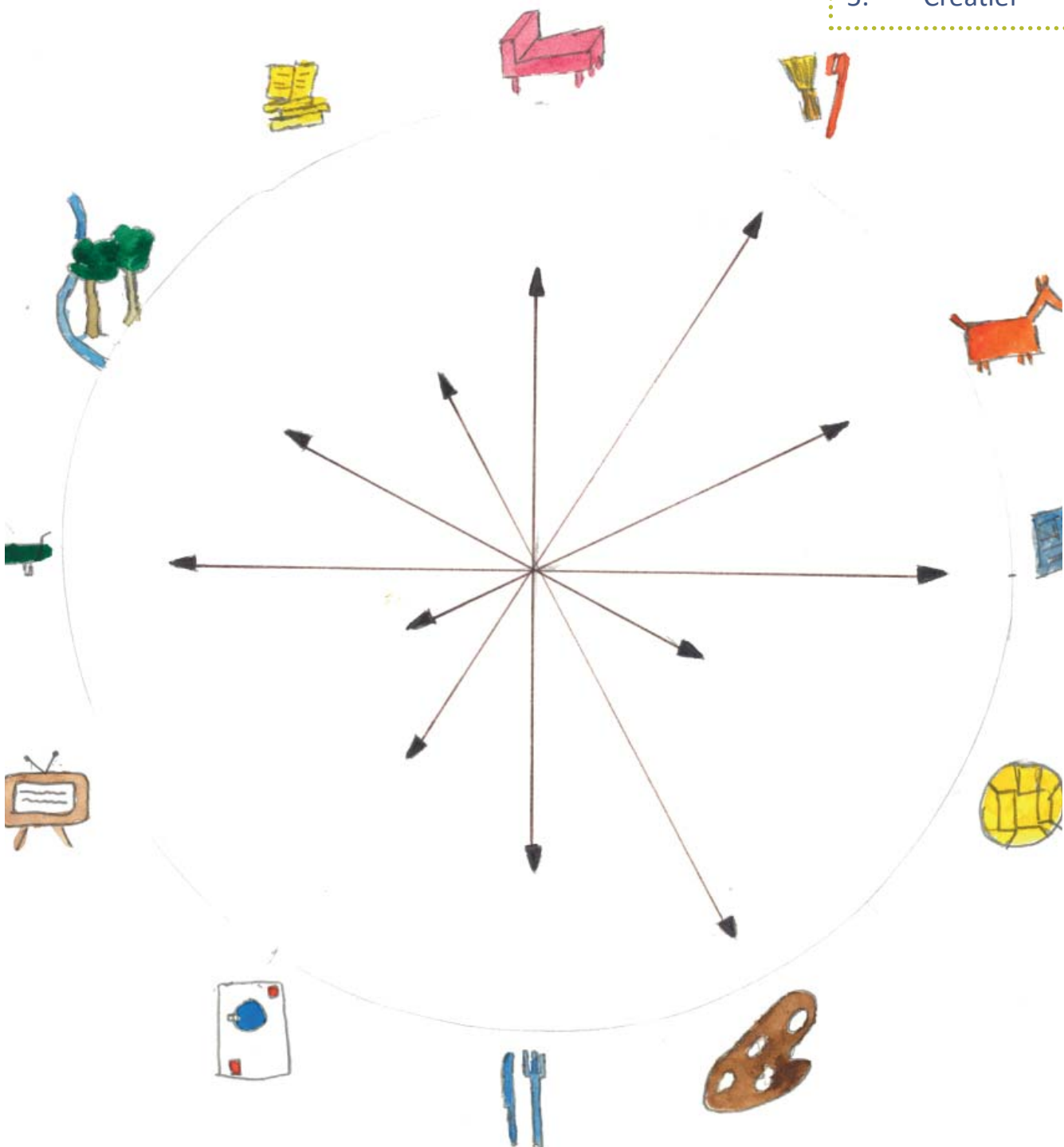
Als het willen niet meer wil

Personen met psycho-organische stoornissen door alcohol hebben het vaak moeilijk om hun gedrag te plannen. Sommige mensen zitten in de zetel en komen tot niets. Anderen zijn heel chaotisch en impulsief in hun handelen en doen van alles door elkaar. Soms is het moeilijk om opdrachten goed georganiseerd te krijgen (bijvoorbeeld boodschappen doen: eerst bedenken wat je nodig hebt, dan een lijstje maken, dan naar de winkel gaan, ...).

Een haperend lichaam

Heel vaak doen zich ook lichamelijke problemen voor, zoals loopstoornissen, leverschade, pancreasschade, mond-, keel- en slokdarmziekten.

1. Kort
2. Concreet
3. Consequent
4. Continu
5. Creatief

HOE ERMEE OMGAAN

EMPATHISCH-DIRECTIEVE BENADERING

Empathie is het vermogen je in te leven in de gevoelens en de denkwereld van anderen. Zo blijf je een band behouden met je familielid of vriend en voelt die zich begrepen en gesteund.

Directief handelen betekent dat je structuur aanbiedt door middel van gerichte aanwijzingen. Doordat mensen met psycho-organische stoornissen door alcohol hun gedrag moeilijk kunnen plannen, is het nodig dat de omgeving gaat sturen en ondersteuning biedt in de dagelijkse gang van zaken.

De combinatie van empathisch zijn en directief handelen is essentieel in de omgang met personen met psycho-organische stoornissen. Het sturen en overnemen moet steeds gebeuren met veel respect en zoveel mogelijk in overleg.

HET 5K MODEL

Binnen de empathisch-directieve benadering staat het 5K-model centraal. De basis van deze benadering is het model van Lindenhoff. Dit werd ontwikkeld om mensen met psycho-organische stoornissen zekerheid en veiligheid te bieden en houdt rekening met hun beperkingen. Deze manier van omgaan kan in vijf punten samengevat worden: kort, concreet, consequent, continu en creatief.

1. Kort
2. Concreet
3. Consequent
4. Continu
5. Creatief

1. Kort

- Gebruik **korte, enkelvoudige zinnen**, maar vermijd infantiel taalgebruik.
- Geef slechts één opdracht tegelijk.
- Stel **gesloten vragen** (ja/nee vragen).
- Gebruik **geen samengestelde zinnen**.
  - NIET:** “We gaan eerst ontbijten en dan gaan we naar de markt want het is goed weer.”
  - WEL:** “1. We gaan ontbijten.”, “2. We gaan naar de markt.”, “3. Het is prachtig weer.”

Voor je familielid of vriend zal die korte informatie veel beter overkomen en weet hij beter wat er van hem wordt verwacht.

2. Concreet

Hoe concreter de informatie, hoe gemakkelijker deze verwerkt én onthouden kan worden.

Zorg daarom voor:

- **Herkenbare opdrachten.** Sluit zo dicht mogelijk aan bij het hier en nu. Bv. “Hier is je handdoek en je kleren, kom je mee naar de badkamer om te douchen?”
- In een **logische volgorde**; bv. Alle materialen op voorhand klaarleggen om de activiteit uit te voeren, stap per stap.
- Stel **geen open vragen** waarbij de keuze aan hem wordt overgelaten, dit kan je familielid of vriend angstig maken en dan weet hij niet wat van hem wordt verwacht.
- Probeer zoveel mogelijk de dingen te doen die jullie vroeger ook samen deden of waarvan je weet dat je familielid of vriend ervan kon genieten.

3. Consequent

Het is enorm belangrijk dat er een structuur wordt aangeboden die kan leiden tot stabiliteit. Het is natuurlijk een basisvoorwaarde dat iedereen die betrokken is bij de zorg voor je familielid of vriend zich aan dezelfde afspraken houdt.

- De mate van directheid: **omgangsregels** zijn hier zeer belangrijk!
- Een vaste dagstructuur: **routines** verminderen de weerstand tegen afspraken, taken en activiteiten. Bv. het gebruik van een agenda is cruciaal zowel voor je familielid of vriend als voor iedereen die bij de zorg betrokken is.
- Elke situatie moet door iedereen **op dezelfde manier** aangepakt worden. Ook hier geldt dat een terugkerende structuur zorgt voor duidelijkheid en veiligheid.
- Het is belangrijk om regelmatig **in gesprek te gaan** met andere personen die betrokken zijn in de zorg voor je familielid of vriend. Zo kan iedereen op de hoogte blijven van wat er gebeurt is en wat er nog moet gebeuren. Prikbord, agenda, ... dit alles moet opgevolgd worden.

Hoe meer informatie op dezelfde manier aangeboden wordt, hoe meer mogelijkheden iemand krijgt om die routine te laten inslijpen. Bijvoorbeeld als de afspraak gemaakt is dat hij om 9u 's morgens tien sigaretten krijgt en daar een hele dag mee moet rondkomen, is het belangrijk dat iedereen dat weet en zich daar consequent aan houdt.

Consequentie is heel belangrijk, maar te halsstarrig vasthouden aan afspraken en regels kan leiden tot een machtsstrijd en tot conflicten en dat dient juist voorkomen te worden. Probeer daarom een evenwicht te vinden tussen meeleven en consequent zijn.

1. Kort
2. Concreet
3. Consequent
4. Continu
5. Creatief

4. Continu

Regelmaat en continuïteit zijn uitermate belangrijk in de zorg voor personen met psycho-organische stoornissen door alcohol.

- Een vast **wekschema** en een gelijkaardig verloop van de dag zorgen voor continuïteit.
- Bezoeken worden liefst zo veel mogelijk op **hetzelfde moment** gepland.
- Binnen het individueel contact **herhaal** je zoveel je kan en gebruik je zoveel mogelijk dezelfde woorden.

5. Creatief

In de omgang met je familielid of vriend zal je vaak creatief moeten zijn. Voor veel zaken waar je mee geconfronteerd wordt, bestaan er immers geen pasklare antwoorden en dit vraagt heel wat flexibiliteit. Humor kan een heel krachtig element zijn in het omgaan met personen met psycho-organische stoornissen. Hou het speels en luchtig, dit wordt vaak geapprecieerd!

FOUTLOOS LEREN

Mensen leren uit hun fouten. Lukt iets niet, dan kunnen ze hun gedrag aanpassen. Personen met psycho-organische stoornissen, waaronder het syndroom van Korsakov, kunnen echter nauwelijks of niet naar hun eigen gedrag kijken en kunnen daardoor geen fouten herkennen.

Daarom moet je voorkomen dat ze fouten maken. Dat is foutloos leren. Als iets aangeleerd wordt via de principes van het foutloos leren, is dit contextspecifiek.

Dit betekent dat als ze op de afdeling geleerd hebben om de was te doen, ze dit thuis niet onmiddellijk zullen kunnen. Als ze echter leren werken met de wasmachine thuis, zullen ze dit na verloop van tijd (waarschijnlijk) wel zelfstandig kunnen.

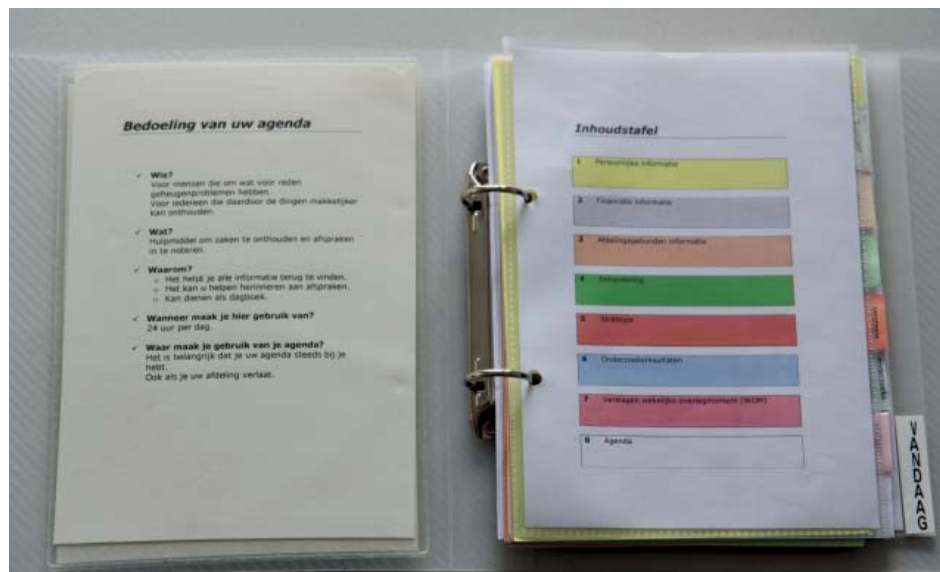
HULPMIDDELEN

Doordat personen met psycho-organische stoornissen door alcohol problemen hebben om zaken te onthouden en om te plannen en organiseren, kunnen dagdagelijkse taken onoverzichtelijk en beangstigend lijken. Het aanbieden van een duidelijke dagstructuur en het gebruik van een agenda zijn daarom zeer belangrijke hulpmiddelen. Door dit consequent te gebruiken, kunnen nieuwe gewoontes gevormd worden, wat een houvast en een rust geeft.

Structuur

Een gestructureerde omgeving is erg belangrijk! Structuur aanbieden kan op vele verschillende vlakken, bijvoorbeeld door pictogrammen, een verjaardagskalender met de foto's van de familieleden of vrienden er bij, ... Een klok en een scheurkalender mogen niet ontbreken in de thuissituatie. Daardoor kan de persoon met psycho-organische stoornissen zich oriënteren in tijd en plaats en creëer je een veilige omgeving.

Een ander belangrijk element op het vlak van structuur is het voorzien van een vast dag- en weekschema. Ook dit zorgt voor voorspelbaarheid en een gevoel van veiligheid.

Agenda

Het consequent gebruiken van een agenda, door zowel je familielid of vriend, als door iedereen die betrokken is in de zorg, biedt verschillende voordelen:

- Je familielid of vriend **kan zelf zijn dagplanning nagaan**, wat zorgt voor voorspelbaarheid en rust.
- Als je familielid of vriend vaak dezelfde vragen stelt, kan verwezen worden naar de agenda. Daardoor krijgt hij de **informatie steeds op dezelfde manier** en raakt het sneller ‘ingeslepen’.
- De agenda kan ook gebruikt worden als een (functioneel) **dagboek**. Op die manier kan je familielid of vriend terugkijken naar wat er al gebeurd is.
- Door consequent gebruik te maken van de agenda kan de omgeving helpen om afspraken, bezoeken, activiteiten, consultaties, ... te **plannen**.

1. Kort
2. Concreet
3. Consequent
4. Continu
5. Creatief

Inleiding. Gemaakt door de
 westerse w.c.t. 001 - w.c.t. 002 en
 worden met hun eigen woorden
 de enige - hun eigen - en ingezonden ->
 Men kan geen oplossing voor de wereld
 meer vinden, maar men kan wel de
 wereld vernieuwen. Men kan de
 wereld vernieuwen door de
 menselijke natuur te vernieuwen.
 Men kan de menselijke natuur vernieuwen
 door de menselijke natuur te vernieuwen.
 Men kan de menselijke natuur vernieuwen
 door de menselijke natuur te vernieuwen.
 Men kan de menselijke natuur vernieuwen
 door de menselijke natuur te vernieuwen.
 Men kan de menselijke natuur vernieuwen
 door de menselijke natuur te vernieuwen.

De psycho-organische stoornissen waar je familielid of vriend aan lijdt zijn het gevolg van een overmatig alcoholgebruik, eventueel in combinatie met een tekort aan vitamine B1. Het is aangeraden dat hij dan ook niet meer drinkt. Het verder gebruiken van alcohol kan de bestaande problemen verergeren!

Indien dit niet lukt, kan er best gezocht worden naar een manier om het alcoholgebruik te beperken.

Mogelijke voorbeelden:

- een dagbesteding waarbij er geen alcohol geserveerd wordt
- het beperken van het leefgeld
- het voorzien van alcoholvrije dranken
- ...

Overleg echter eerst met een arts vooraleer je op zoek gaat naar alternatieven: stoppen met drinken heeft immers steeds de voorkeur!

BESLUIT

Personen met psycho-organische stoornissen hebben een strakke en consequente dagstructuur nodig en als familielid of vriend kan je hier een grote rol in spelen, bijvoorbeeld door ook te werken met de agenda.

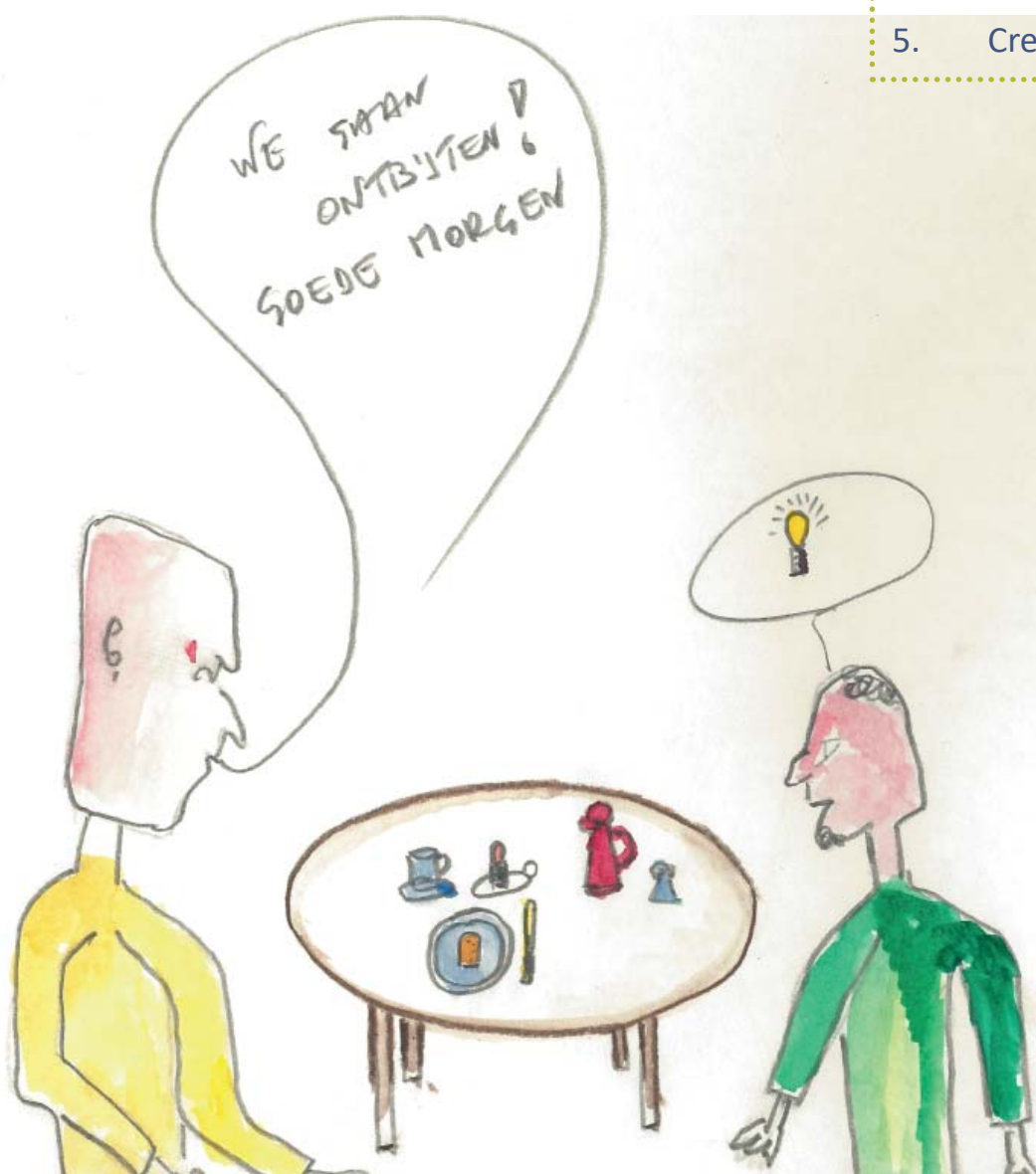
Ga regelmatig in gesprek met iedereen die betrokken is bij de zorg, zodat alle afspraken op dezelfde manier kunnen nageleefd worden.

We willen je bedanken dat je deze brochure hebt doorgenomen.

Hopelijk hebben we een antwoord kunnen bieden op je vragen, maar als er nog onduidelijkheden zijn of als je nog meer informatie wenst, neem gerust contact op met iemand van het team A Tempo.

1. Kort
2. Concreet
3. Consequent
4. Continu
5. Creatief

NUTTIGE ADRESSEN

Verenigingen voor familieleden:

- <http://nl.similes.be/> (voor familieleden en vrienden van personen met psychiatrische problemen)
- www.familieplatform.be/ (een belangenbehartigingsorganisatie van gezinnen met een gezinslid met geestelijke gezondheidsproblemen)
- <http://www.al-anonvl.be/> (voor familieleden en vrienden van personen met een alcoholprobleem)

Meer informatie over alcohol:

- <http://www.alcoholhulp.be/home>

Meer informatie over het syndroom van Korsakov:

- www.syndroomvankorsakov.be
- www.korsakovkenniscentrum.nl/nl/leven-met-korsakov

Contactgegevens:

P.C. Sint-Hiëronymus

Afdeling A Tempo

03/780.38.38

Dalstraat 84, 9100 Sint-Niklaas

Afdelingsarts: dr. J. Kleinen

Hoofdverpleegkundige: Kristof De Jonghe

Boek 'De empathisch-directieve benadering: zorg voor cliënten met het syndroom van Korsakov' door M. van Noppen, J. Nieboer, M. Ficken, W. van der Weide & N. van Etten (2007)

Boek 'Het syndroom van Korsakov' door K. Arts (2004)

Zorgprogramma 'Korsakov in het verpleeghuis – Mij mankeert niets' door A. Goossensen, K. Arts en M. Beltman (2006)

www.syndroomvankorsakov.be

www.korsakovkenniscentrum.nl

www.alcoholhulp.be

Artikel 'Rehabilitatie bij personen met het syndroom van Korsakov en aanverwante geheugenstoornissen' door B. Schepers

Zorg en begeleiding voor personen met het syndroom van Korsakov. Infobrochure voor hulpverleners door K. Bursens

Psychiatrisch Centrum
Sint-Hiëronymus